

Futbol ve Basketbol Taraftarlarının Sporda Şiddet ve İstenmeyen Davranışlara Bakışlarının İncelenmesi

Investigations of Football and Basketball Fans' View About Sports Violence and Unwanted Behaviors

Őehmus ASLAN*
Bekir GEYİK**

Öz

Giriş: Son yıllarda sporun insan yaşamındaki önemi giderek artmaktadır. Futbol ve basketbol Türkiye'de iki popüler spor branşıdır. Sporda Şiddet tüm dünyada ve ülkemizde yıllardır süre gelen bir problem olarak bilinmektedir. Amaç: Bu araştırmanın amacı, futbol ve basketbol taraftarlarının sporda Şiddet ve istenmeyen davranışlara bakışlarının incelenmesidir. Gereç ve yöntemler: Araştırmaya 2016 yılında gerçekteşirilen futbol (n=150) ve basketbol (n=150) maçlarını izleyen 300 taraftar oluşturmuştur. Katılımcıların %51,7'si (n=155) erkek, %48,3'ü (n=145) kadındır. Katılımcıların yaş ortalaması 27,0±8,16 yıldır. Araştırmaya katılan taraftarların sosyolojik açıdan sporda Şiddete bakışlarını araştırmak için Özdemir ve Mercan (2006) tarafından geliştirilen“ Sporda Şiddet ve Çirkin Tezahüratın Nedenleri ve Yarattığı Sonuçlar” isimli ölçek kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert ve 24 sorudan oluşmaktadır. Sorulara verilen cevapların dağılımını belirlemek için yüzde değerleri kullanılmıştır. Bulgular ve Sonuç: Çalışmada katılımcılara yapılan anket sonuçları incelendiğinde aşağıda verilen sorulara verilen cevabın en fazla oranda olduğu görülmüştür. Katılımcıların %49,0'u “Hakemlerin hatalı kararları Şiddet olaylarını arttırmaktadır”, %47,0'si “Kulüplerin birbirlerine karşı Şike iddialarında bulunmaları Şiddeti körüklemektedir”, %43,7'si “Kışkırtıcı anonslar sahalardaki Şiddet ve çirkin tezahüratı körüklemektedir”, %41,7'si “TV'lerdeki gerilimi yükseltici tartışmalar Şiddete eğilimi arttırmaktadır”, %39,3'ü “Şiddeti engellemeye yönelik hukuki düzenlemelerde ciddi eksiklikler var”, %39,3'ü “Şiddeti engellemeye yönelik güvenlik önlemlerinde ciddi eksiklikler var”, %40,3'ü “Tribünlerdeki siyasi içerikli sloganlar Şiddeti körüklemektedir” görüşüne sahiptirler. Futbol ve basketbol taraftarlarına göre sporda Şiddete en fazla neden olan faktörler hakemlerin hatalı kararları, Şike iddiaları, kışkırtıcı anonslar ve sloganlar, TV ve gazetelerdeki gerilimi yükseltici haberler, hukuki düzenlemelerdeki eksiklikler, güvenlik önlemlerindeki eksikliklerdir.

Anahtar Kelimeler: Basketbol, Futbol, Spor, Taraftar, Şiddet

* Dr. Öğretim Üyesi Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, sehmus@pau.edu.tr

** Lisans Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, goksen_1993@hotmail.com

Abstract

Introduction: In recent years, sports have been increasingly important in human life. Football and basketball are two popular sports branches in Turkey. Violence in sports is known as a problem in Turkey and all over the world for many years. **Purpose:**The aim of this research is to examine the view of football and basketball fans on sport violence and unwanted behavior. **Materials and Methods:**The study included 300 fans of football (n=150) and basketball (n=150) who went to matches in year 2016. 51,7%(n=155) of the participants were male and 48,3% (n=145) of the females. The average age of the participants is 27.0±8.16 years. The “Reasons of Sport Violence and Ugly Shouting and Problems Its Create” scale which developed by Özdemir and Mercan (2006) was used to investigate the views of participants about sport violence in sociological aspects. The scale is an 5 likert type and consists of 24 questions. The percentage values were used to determine the distribution of answers to the questions. **Findings and Results:**When the answers given by the participants to the questions in the study were examined, it was seen that they were mostly in the following questions. The views of the respondents were”49.0% “wrong decisions of the referees increase the incidence of violence “;47.0%“the clubs claim with chicane against each other”;43.7% “provocative announcements are create violence and ugly cheering on the field”;41.3% “the tension raising debate on TV is increasing the tendency of violence”;39.3% “serious insufficiency in legal regulations to prevent violence,39.3% “serious insufficiency in security to prevent violence”, and 40.3% “Political slogans in the tribunes are create violence”. According to football and basketball fans, the most common reasons for violence in sports are incorrect decisions of referees, claim of chicane, provocative announcements and slogans, tension raising cause from news in TV and newspapers, insufficient legal regulations and insufficient security.

Keywords; Basketball, Football, Sport, Fan, Violence

GİRİŞ

Spor etkinlikleri günümüzün en temel bedensel aktiviteleri içerisinde yer almakta ve insan yaşamındaki önemi giderek artmaktadır (Özcan, 2011). Günümüzde her yaşta milyonlarca birey her gün farklı branşlardaki spor etkinliklerine katılmaktadır. İnsanların spora olan ilgileri tarihsel süreç içerisinde gelişmiş, geçmiş dönemlerden beri spor etkinliklerine önem verilmiştir. İnsanların sporla iç içe yaşam sürmelerinin temelinde tarihten gelen bir alışkanlık olmasının yattığı belirtilmektedir. Bu nedenle sporun toplumsal yaşam içerisinden sökülüp atılmasının mümkün olmadığı ifade edilmektedir (Dever, 2010). İnsan toplumsal bir varlık olup, toplumsal yaşamın bir gereği olarak diğer insanlar ile sürekli ilişki içindedir. İnsanlar arası ilişkiler bazen saldırgan unsurları içerebilmektedir. Saldırgan davranışların hem insan hem de toplum üzerinde oluşturduğu olumsuz sonuçlar neredeyse herkes tarafından bilinmektedir (Hasta ve Güler, 2013). Şiddet; insanda doğal olarak var olduğu kabul edilen, bireysel ya da toplumsal boyutta diğerine zarar verecek biçimde saldırganlık eğiliminin dışa yansıtılması olarak tanımlanmaktadır (Ayan, 2006). Saldırganlık ise; bireyin bilinçli ve kasıtlı olarak yaşadığı sosyal çevreye zarar vermek, sosyal çevreyi kontrol etmek veya üzerinde egemenlik kurmak amacıyla gerçekleştirdiği, duygusal ve fiziksel amaçlar içeren ve sürekliliği olan eğilimdir (Dervent, 2007).

Futbolunun popöler hale dönüşmesi çeşitli etkenlerin bir araya gelmesi sonucunda oluşan bir durumdur. Görselliğın en az içerik kadar önemli olduğu günümüz dünyasında futbol gibi seyir zevki yüksek bir sporun ilgi görmesi kaçınılmaz bir hale gelmiştir. Bu kapsamda futbol popöler kültürün bir ürünü olarak kitlelere sunulan bir eğlence aracı haline gelmiştir (Gökulu, 2008). Futbol karşılaşmalarında sık sık karşılaşılan durumların ve spor ahlakına uygun düşmeyen davranışların başında seyirci şiddeti gelmektedir. Bazı araştırmacılar futbolda seyirci şiddetinin önemli bir sosyal sorun olduğunu söylemektedir (Van Der Meij et all., 2015; Akt.Reyhan 2016). Tanrıverdi'ye (2012) göre, voleybol, basketbol, futbol, hentbol, tenis, binicilik, kayak, güreş, atletizm gibi birçok dalı bulunan spor, günümüzün en popöler mesleği ve sosyal aktivitesi haline gelmiştir.

Dünya genelinde büyük bir ilgi ile takip edilen sportif müsabakalar, milyonlarca insanı aynı duygular etrafında bir araya getirmektedir. Milyonlarca insanın ilgisini kazanca dönüştürme amacıyla olan kişiler ve kurumlar spora ticari bir boyut kazandırmıştır. Bu durum sportif etkinliklerde ahlaki ve insani değerlerin geri plana itilmesine, kazanma hırsının ön plana çıkmasına neden olmuştur. Barış, sevgi, dostluk, sportmenlik gibi değerler üzerine kurulu olması gereken spor, günümüzde sık sık sportmenlik ruhuyla bağdaşmayan şiddet olaylarıyla gündeme gelmeye başlamış ve toplumda sporun saldırgan davranışları ve şiddeti tetiklediği şeklinde bir algının oluşmasına neden olmuştur. Sporda şiddet tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yıllardır süre gelen bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Futbol ve basketbol Türkiye'de iki popöler spor branşındır. Futbol ve basketbol müsabakalarında taraftar şiddeti önemli bir sosyal ve toplumsal sorun haline geldiğinden bu alanda yapılan araştırmaların son yıllarda arttığı bilinmektedir. Ancak taraftar şiddetini değerlendirmek ve ortaya çözüm önerileri koymak için çalışmaların yeterli olmadığı düşünölmektedir (Şahan, 2007). Bu araştırmanın amacı futbol ve basketbol taraftarlarının sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara bakışlarının incelenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma betimsel bir çalışmadır ve çalışma 2015-2016 yılı basketbol ve futbol müsabakalarına katılan 300 taraftar ile sınırlandırılmıştır. Çalışmadan elde edilecek sonuçlarla futbol ve basketbol taraftarlarının sporda şiddet ve istenmeyen davranışların olumsuz etkileri için bilgiler sağlanabilecektir.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Denizli ilinde yaşayan basketbol ve futbol taraftarları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2015-2016 Denizli ilinde gerçekleştirilen basketbol (maç başı ortalama 2000 kişi) ve futbol (maç başı ortalama 3000 kişi) müsabakalarını izlemeye gelen futbol taraftarlarından 150 kişi ve basketbol taraftarlarından 150 kişi olmak üzere toplam 300 gönüllü taraftar oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan taraftarların sosyolojik açıdan sporda şiddete bakışlarını araştırmak için Özdemir ve Mercan (2006) tarafından geliştirilen “Sporda Şiddet ve Çirkin Tezahüratın Nedenleri ve Yarattığı Sonuçlar” isimli 24 sorudan oluşan anket kullanılmıştır. Sorulara verilen cevapların dağılımını belirlemek için yüzde değerleri kullanılmıştır. **Celal Bayar Üniversitesi** Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda öğrenim gören 304 öğrencide anketin geçerlilik-güvenilirlik çalışması yapılmış ve çalışma sonucunda, soruların Cronbach Alfa katsayıları 0.50 değerinden yüksek bulunmuştur (Türkmen, Yıldız ve Zekioğlu, 2013).

Veri Toplama Süreci

Bu araştırma 2015-2016 sezonu Denizli ili Futbol ve Basketbol müsabakaları öncesi, sırası ve sonrasında toplanmıştır. Uygulama öncesinde taraftarlar, çalışmanın amacı, içeriği ve anketi nasıl dolduracakları hakkında bilgilendirilmiştir. Katılımın gönüllü olduğu açıklandıktan sonra da taraftarlardan yüz yüze görüşme metodu ile veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS paket Windows paket programı kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizleri; aritmetik ortalama, yüzde dağılımı ve Ki-Kare testi ile yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan taraftarların yaş ortalaması $27,0 \pm 8,167$ yıldır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyete göre yüzdeler dağılımı ve ki-kare testi sonucu

Cinsiyet	Branş				X ²	df	P
	Basketbol	%	Futbol	%			
Kadın	81	54,0	64	42,7			
Erkek	69	46,0	86	57,3	3,85	1	0,050
Toplam	150	100,0	150	100,0			

Tablo 1'e bakıldığında basketbol taraftarı olan katılımcıların 81'nin (% 54,0) kadın, 69'nun (%46,0) erkek; futbol taraftarlarının ise 64'ünün (% 42,7) kadın, 86'sının (%57,3) erkek olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre ki-kare testi sonucunda basketbol ve futbol taraftarları arasında cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($X^2 = 3,85; p < .05$). Kadın taraftarların oranı basketbol branşında daha fazladır.

Tablo 2. Araştırmaya katılan bireylerin meslek gruplarına göre yüzdelik dağılımı ve ki-kare testi sonucu

Meslek	Branş				X ²	df	P
	Basketbol	%	Futbol	%			
Memur	11	7,3	6	4,0			
İşçi	6	4,0	26	17,3			
Emekli	1	0,7	16	10,7	31,05	3	0,000
Serbest	132	88,0	102	68,0			
Toplam	150	100,0	150	100,0			

Tablo 2'ye bakıldığında basketbol taraftarlarının 11'inin (%7,3) memur, 6'sının (%4,0) işçi, 1'inin (%0,7) emekli ve 132'sinin (%88,0) serbest meslek sahibi olduğu grlmektedir. Futbol taraftarlarının ise 6'sı (%4,0) memur, 26'sı (%17,3) işçi, 16'sı (%10,7) emekli ve 102'si (%68,0) serbest meslek sahibidir. Meslek değişkenine göre ki-kare testi sonucunda basketbol ve futbol taraftarları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($X^2 = 31,05$; $p < .05$). Basketbol taraftarlarında serbest meslek sahibi oranı futbol taraftarlarına göre daha fazladır.

Tablo 3. Araştırmaya katılan bireylerin medeni durumlarına göre yüzdelik dağılımı ve ki-kare testi sonucu

Medeni durum	Branş				X ²	df	P
	Basketbol	%	Futbol	%			
Evli	19	12,7	45	30,0			
Bekr	128	85,3	105	70,0	15,83	2	0,000
Boşanmış	3	2,0	0	0			
Toplam	150	100,0	150	100,0			

Tablo 3'e bakıldığında basketbol taraftarlarının 19'unun (%12,7) evli, 128'isinin (%85,3) bekr ve 3'nn (%2,0) boşanmış olduğu grlmektedir. Futbol taraftarlarının ise 45'i (%30,0) evli, 105'i (%70,0) bekrdır. Medeni durum değişkenine göre ki-kare testi sonucunda basketbol ve futbol taraftarları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($X^2 = 15,83$; $p < .05$). Basketbol grubunda bekr taraftar oranı daha fazladır.

Tablo 4. Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumlarına göre yüzdelik dağılımı ve ki-kare testi sonucu

Eğitim durumu	Branş				X ²	df	P
	Basketbol	%	Futbol	%			
İlkokul	0	0	16	10,7			
Ortaokul	4	2,7	10	6,7			
Lise	16	10,7	14	9,3	20,52	4	0,000
Üniversite	120	80,0	100	66,7			
Lisansüstü	10	6,7	10	6,7			
Toplam	150	100,0	150	100,0			

Tablo 4'e bakıldığında basketbol taraftarlarının 4'ünün (%2,7) ortaokul, 16'sının (%10,7) lise, 120'sinin (%80,0) üniversite ve 10'nun (%6,7) lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir. Futbol taraftarlarının ise 16'sı (%10,7) ilkokul, 10'u (%6,7) ortaokul, 14'ü (%9,3) lise, 100'nün (%66,7) üniversite ve 10'u (%6,7) lisansüstü eğitim mezunudur. Medeni durum değişkenine göre ki-kare testi sonucunda basketbol ve futbol taraftarları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($X^2 = 20,52$; $p < .05$). Basketbol grubunda üniversite mezunu oranı futbol taraftarlarına göre daha fazladır.

Tablo 5. Araştırmaya katılan bireylerin gelir durumlarına göre yüzdelik dağılımı ve ki-kare testi sonucu

Gelir durumu	Branş				X ²	df	P
	Basketbol	%	Futbol	%			
Geliri yok	50	33.3	40	26.7			
500-1000	52	34.7	46	30.7			
1001-1500	23	15.3	21	14.0	11.56	4	0.021
1501-2000	6	4.0	23	15.3			
2001 ve üstü	19	12.7	20	13.3			
Toplam	150	100.0	150	100.0			

Tablo 5'e bakıldığında basketbol taraftarlarının 50'sinin (%33,3) gelirinin olmadığı, 52'sinin (%34,7) 500-1000, 23'ünün (%15,3) 1001-1500, 6'sının (%4,0) 1501-2000, 19'nun (%12,7) 2001 TL ve üstü gelire sahip olduğu görülmektedir. Futbol taraftarlarının ise 40'ının (%26,7) gelirinin olmadığı, 46'sının (%30,7) 500-1000, 21'inin (%14,0) 1001-1500, 23'ünün (%15,3) 1501-2000, 20'nin (%13,3) 2001 TL ve üstü gelire sahip olduğu görülmektedir. Gelir durum değişkenine göre ki-kare testi sonucunda basketbol ve futbol taraftarları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($X^2 = 11,56$; $p < .05$).

Tablo 6. Araştırmaya katılan bireylerin spor yapma durumlarına göre yüzdelik dağılımı ve ki-kare testi sonucu

Spor yapma durumu	Branş				X ²	df	P
	Basketbol	%	Futbol	%			
Evet	72	48,0	57	38,0			
Hayır	78	52,0	93	62,0	3,06	1	0,08
Toplam	150	100.0	150	100.0			

Tablo 6'ya bakıldığında basketbol taraftarlarının 72'si (%48,0) spor yapmaktayken, 78'i (%52,0) spor yapmamaktadır. Futbol taraftarlarının ise 57'si (%38,0) spor yapmakta, 93'ü (%62,0) spor yapmamaktadır. Spor yapma durum değişkenine göre ki-kare testi sonucunda değişkenler basketbol ve futbol taraftarları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($X^2 = 3,06$; $p > .05$). Spor yapmayanların daha çok futbol taraftarı olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Araştırmaya katılan bireylerin fanatik olma durumlarına göre yüzdelik dağılımlı ve ki-kare testi sonucu

Fanatik durum	Branş				X ²	df	P
	Basketbol	%	Futbol	%			
Evet	39	26,0	45	30,0			
Hayır	74	49,3	80	53,3	2,98	2	0,22
Biraz	37	24,7	25	16,7			
Toplam	150	100.0	150	100.0			

Tablo 6'ya bakıldığında basketbol taraftarlarının 39'u (%26,0) fanatik olduğu, 74' (%49,3) fanatik olmadığını ve 37'si (%24,7) biraz fanatik olduklarını ifade etmişlerdir. Futbol taraftarlarından ise 45'i (%30,0) fanatik olduğunu, 80'i (%53,3) fanatik olmadığını ve 25'inin (%16,7) biraz fanatik olduğunu belirtmişlerdir. Fanatik olma durum değişkenine göre ki-kare testi sonucunda basketbol ve futbol taraftarları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır (X²=2,98; p>.05) (Tablo 7).

Tablo 8. Araştırmaya katılan bireylerin maça gidiş nedenlerine göre yüzdelik dağılımlı ve ki-kare testi sonucu

Maça gidiş nedeni	Branş				X ²	df	P
	Basketbol	%	Futbol	%			
Tuttuğum takımı desteklemek için	84	56,0	78	52,0			
Stres atmak için	31	20,7	38	25,3	3,82	3	0,28
Kfr etmek için	3	2,0	8	5,3			
Diğer	32	21,3	26	17,3			
Toplam	150	100.0	150	100.0			

Tablo 8'e bakıldığında basketbol taraftarlarının 84'ünün (%56,0) tuttuğu takımı desteklemek için maça gittiğini, 31'inin (%20,7) stres atmak için, 3'ünün (%2,0) küfür etmek için ve 32'sinin (%21,3) diğer nedenler için (ma atmosferi, zevk, serbest zaman...vb.) maça gittiklerini ifade etmişlerdir. Futbol taraftarlarının ise 78'i (%52,0) tuttuğu takımı desteklemek için maça gittiğini, 38'i (%25,3) stres atmak için, 8'ni (%5,3) küfür etmek için ve 26'sının (%17,3) diğer nedenler için (ma atmosferi, zevk, serbest zaman...vb.) maça gittiklerini belirtmişlerdir. Maça gidiş nedenleri değişkenine göre ki-kare testi sonucunda basketbol ve futbol taraftarları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır (X²=3,82; p>.05)

Tablo 9. Araştırmaya katılan bireylerin sporda şiddet ve çirkin tezahüratın nedenlerini belirlemeye yönelik sorulan sorulara verilen cevapların yüzdeler dağılımı

No	İfadeler	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Müsabaka atmosferinde seyircilerin çirkin tezahüratta bulunması normaldir	11,7	14,3	7,3	22,0	44,7
2	Amigoların kışkırtmaları çirkin tezahüratın en önemli nedenlerinden biridir.	22,0	34,7	20,7	15,3	7,3
3	Çirkin tezahürat ve şiddette kulüplerin yönlendirdiği özel adamların önemli bir rolü vardır.	12,3	29,0	30,0	19,3	9,3
4	Yöneticiler, taraftarları ve sporcuları şiddet uygulamaya teşvik ediyorlar.	10,7	17,7	30,7	30,7	10,3
5	Şiddet, müsabaka öncesinde, sokak, kafe ve kahvehane gibi yerlerde kışkırtmalarla başlıyor.	22,7	45,3	13,3	12,3	6,3
6	Fiziki şartların kötü olması sahalardaki şiddeti körüklemektedir.	14,3	30,3	23,0	23,3	9,0
7	Müsabakalardaki organizasyon bozuklukları şiddeti körüklemektedir.	17,0	43,7	22,0	12,3	5,0
8	Kulüplerin birbirlerine karşı şike iddialarında bulunmaları şiddeti körüklemektedir.	33,0	47,0	9,0	7,0	4,0
9	Tribünlerdeki siyasi içerikli sloganlar şiddeti körüklemektedir.	32,3	40,3	12,0	9,7	5,7
10	Spora siyasetçilerin müdahaleleri şiddet olaylarını arttırmaktadır.	28,0	32,7	21,3	13,7	4,3
11	Hakemlerin hatalı kararları şiddet olaylarını arttırmaktadır.	49,0	37,7	8,3	4,3	0,7
12	Şiddeti engellemeye yönelik hukuki düzenlemelerde ciddi eksiklikler var.	46,7	35,0	11,7	5,3	1,3
13	Şiddeti engellemeye yönelik güvenlik önlemlerinde ciddi eksiklikler var.	39,3	36,7	13,0	9,0	2,0
14	TV'lerdeki gerilimi yükseltici tartışmalar şiddete eğilimi arttırmaktadır.	41,7	40,0	12,7	3,3	2,3
15	Gazetelerde şiddeti davet eden ifadeler şiddeti körüklemektedir.	29,7	46,3	15,7	6,0	2,3
16	Müsabakalarda küfredenler aslında psikolojik rahatsızlıklarını sahaya yansıtmaktadırlar.	35,7	32,3	20,3	9,0	2,7
17	Kulüpler taraftarlarını eğitime gibi bir sorumluluk hissetmemektedirler.	26,7	36,3	23,0	9,3	4,7
18	Güvenlik güçlerinin yanlış müdahaleleri şiddeti körüklemektedir.	23,0	39,3	22,3	10,0	5,3
19	Bayan sporcuların/seyircilerin olduğu yerlerde küfür ve şiddet daha az olmaktadır.	26,7	28,0	20,3	14,0	11,0
20	Sporda şiddet ve çirkin tezahürat, aslında gizli şekilde desteklenmektedir.	18,3	35,0	26,7	14,3	5,7
21	Taraftarlar, kural bilgisizliğinden hakem kararlarını yanlış değerlendiriyorlar.	27,3	35,7	21,7	11,0	4,3
22	Kışkırtıcı anonslar sahalardaki şiddet ve çirkin tezahüratı körüklemektedir.	34,7	43,7	11,3	6,7	3,7
23	Bahis oyunları şiddeti turmandırmaktadır.	26,3	31,0	21,3	15,7	5,7
24	Çocukların çirkin tezahürat ortamında bulunmaları, kişiliklerini olumsuz etkiler.	64,0	24,0	6,0	2,7	3,3

“Sporda Şiddet ve irkin Tezahüratın Nedenleri ve Yarattığı Sonuçlar” anketine tüm katılımcıların verdiği cevaplar Tablo 9’da verilmiştir. Tablo incelendiğinde en yüksek cevap oranının %64,0 ile “ocukların çirkin tezahürat ortamında bulunmaları, kişiliklerini olumsuz etkiler” sorusuna verilen kesinlikle katılıyorum cevabının olduğu görölmektedir. İkinci en yüksek cevap ise %49 ile “Hakemlerin hatalı kararları Şiddet olaylarını arttırmaktadır” ifadesine verilen kesinlikle katılıyorum cevabıdır.

TARTIŐMA

Bu araştırmanın amacı, futbol ve basketbol taraftarlarının sporda Şiddet ve istenmeyen davranışlara bakışlarının incelenmesiydi ve sonuçlarımız futbol ve basketbol taraftarlarına göre sporda Şiddete en fazla neden olan faktörler; hakemlerin hatalı kararları, Şike iddiaları, kışkırtıcı anonslar ve sloganlar, TV ve gazetelerdeki gerilimi yükseltici haberler, hukuki düzenlemelerdeki eksiklikler, güvenlik önlemlerindeki eksikliklerdir. Bunun yanı sıra araştırmada basketbol ve futbol taraftarlarının sosyo-ekonomik durumları, spor yapma alışkanlıkları, fanatik olma durumlar ve maça gidiş nedenleri karşılaştırılmıştır. Cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, gelir durumları açısından basketbol ve futbol taraftarları arasında fark bulunmuştur. Ancak spor yapma, fanatik olma durumları ve maça gidiş nedenleri arasında fark bulunmamıştır.

Araştırmamızda da katılımcıların %31’i “Bahis oyunları Şiddeti tırmandırmaktadır” düşüncesine sahiptir. Katılımcıların %43,7’side “Kışkırtıcı anonslar sahalardaki Şiddet ve çirkin tezahüratı körüklemektedir” demiştir. Ev sahibi takımların maalarda taraftarı ateşlemek için yapılan anonslar taraftarı Şiddeti ateşlemektedir. Katılımcıların %47,0’si ise “Kulüplerin birbirlerine karşı Şike iddialarında bulunmaları Şiddeti körüklemektedir” düşüncesine sahiptir. Kulüp başkanları veya yöneticilerin medyada rakip takım başkan ve yöneticilerine sürekli Şike, ma satma, hakem alma gibi ifadeler ithamlarda bulunmaları araştırmamızdaki taraftarların görüşlerini etkilemiş olabilir. Araştırmamızın sonuçlarına benzer sonuçlar Türkmen ve ark.nın (2013) yılında yaptıkları çalışmada elde bu çalışmada kulüplerin birbirlerine Şike ve bahis oyunlarının Şiddet ve çirkin tezahüratların önemli sebebi olduğunu, taraftarların Şiddet ve çirkin tezahüratlara yönelten etkenlerin; yapılan anonslar, fiziki Şartların kötölüğu, güvenlik önlemlerinin eksikliği ve yanlış müdahaleler, kulüplerin karşılıklı Şike iddiaları olduğunu açıklamışlardır. Araştırmamızda katılımcıların %39,3’ünün “Şiddeti engellemeye yönelik güvenlik önlemlerinde ciddi eksiklikler var” dediği görölmektedir. Bunun nedeni ise sahaya girip rahatça hakeme veya rakip takım oyuncularına yapılan saldırılar veya stada girişlerde kontrol noktalarının eksikliği olabilir. Yapılan çalışmanın sonuçları bizim çalışmamızı desteklemektedir. Bahadır (2006) Konyaspor taraftarları üzerinde yapılan araştırmasında, taraftar görüşlerine göre futbolda Şiddeti arttıran unsurların başında hakemin yanlış tutum ve davranışlarının, kitle iletişim araçlarının ve taraftarların yetersiz eğitim düzeyine sahip olmaları, Şiddete yönelik yaptırımların arttırılması ve saha içi güvenlik önlemlerinin genişletilmesinin sporda taraftar Şiddetini azaltmada etkili olabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmamızda katılımcıların %40,3'ünün "Tribünlerdeki siyasi içerikli sloganlar şiddeti körüklemektedir" dediği görülmektedir. Bunun nedeni ise tribündeki siyasi grupların sporu amacının dışına çıkarması gösterilebilir. Katılımcıların %32,7'sinin "Spora siyasetçilerin müdahaleleri şiddet olaylarını arttırmaktadır" dediği görülmektedir. Bunun nedeni ise tribünde siyasi liderlerin birbirlerine olan tavırları ve şiddet eğilimleri olabilir. Demirel (2013) tarafından yapılan çalışmada, emniyet mensuplarına göre futbol seyircisini saldırganlık ve şiddete yönlendiren futbol etkenlerini araştırmış, Araştırmanın sonucunda, emniyet mensuplarının görüşlerine göre taraftar şiddetini tetikleyen unsurlar içerisinde medyanın önemli bir yer tuttuğu, medya araçlarında oynanacak olan maçın öneminin abartılması, taraftarı olduğu takım ve futbolcular hakkında kışkırtıcı açıklama ve yazılar, doğrudan seyircileri hedef alan kışkırtıcı açıklama ve yazılar ve spor programlarının jeneriklerindeki şiddet içeren görüntülerin şiddeti tetiklediğini belirtmiştir. Araştırmamızda katılımcıların %49,0'unun "Hakemlerin hatalı kararları şiddet olaylarını arttırmaktadır" dediği görülmektedir. Günümüzde yaşanan şiddet ve saldırganlık olaylarının büyük çoğunluğu bu maddeyi desteklemektedir. Hakemlerin eğitim eksikliği, medya korkusu buna neden olabilir. Yapılan çalışmalar bizim çalışmamızın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Başka bir çalışmada Yıldırım (2017) tarafından yapılan Eskişehir Amatör futbol Ligi müsabakalarını izlemeye gelen futbol seyircilerinin saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi çalışmasında, seyircilerin futbol müsabakalarına çoğunlukla takımını izleyip destek vermek için gittiklerini, seyircilerin saldırganlık davranışına ilişkin tahrik eden unsurların başında takımın kötü oynaması, rakip seyirci ve hakem davranışları olduğu, medyada sunulan programlardaki eleştirilerin seyirciler üzerinde saldırganlık olaylarının artmasını sağladığı, seyircilerin büyük çoğunluğunun sporda saldırganlık ve şiddet olaylarını önlemeye yönelik yürürlükteki bulunan yasaları bilmediği, spor medyasının sporda saldırganlık ve şiddeti önlemeye yönelik yasalarla ilgili haberlere yer vermediği, ayrıca saldırganlık olaylarına katılan seyircilerin spor müsabakalarında daha çok küfür ve sözlü saldırı olaylarına ve saha içine yabancı madde atma olaylarına katılmakta oldukları sonucuna ulaşmıştır. Başka bir çalışmada ise; Kuru ve Var (2009) Kırşehir ilindeki futbol seyircilerinin saldırganlık davranışları hakkındaki görüşlerinin incelenmesini incelemişler. Araştırmanın sonunda taraftarlarının büyük bir bölümünün sadece takımlarını desteklemek amacıyla müsabakalara gittikleri ve sporda şiddetin önlenmesine yönelik yasa hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Araştırmada taraftarları şiddete yönelten unsurların başında sırasıyla takımın kötü oyunu (%36,4), hakem kararları (%27,2), rakip takımın taraftarları (%18,1) ve kendi takımlarındaki oyuncuların olumsuz davranışlarının (%10,6) geldiği sonucuna ulaşmışlar. Çalışmamızda katılımcıların %39,3'ünün "Şiddeti engellemeye yönelik hukuki düzenlemelerde ciddi eksiklikler var" dediği görülmektedir. Katılımcıların %41,7'sinin "TV'lerdeki gerilimi yükseltici tartışmalar şiddete eğilimi arttırmaktadır" dediği görülmektedir. Günümüzde futbol ve basketbol spor karşılaşmalarına baktığımızda gerek sahaya atılan yabancı maddeler gerek sahaya yapılan saldırılar sonucu verilen cezaların yeterli düzeyde olmadığı bilinmektedir.

Günümüz medyasında spor amacının dışına çıkmış ve spor bir hesaplaşma, intikam haline dönüştürülmeye çalışmaktadır. Çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Bilir ve Sangün (2014) tarafından yapılan araştırmada, Adana Demirspor ve Adanaspor futbol taraftarlarının şiddet eğilimlerini incelemişler. Araştırmanın sonunda iki futbol takımının saldırganlık eğilimlerinin ve sınırlılık düzeylerinin birbirinden farklı olduğunu tespit etmişlerdir. Buna göre, Adana Demirspor taraftarları ile kıyaslandığı zaman Adanaspor taraftarlarının daha sınırlı bir yapıya sahip oldukları sonucuna ulaşmışlar. Bizim yaptığımız çalışmamızda da çocukların çirkin tezahürat ortamında bulunmaları, kişiliklerini olumsuz etkilediğine inananların oranı %64,0'sını oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalarda da şiddet ve çirkin tezahüratın kişilik üzerinde olumsuz etkilere neden olduğunu göstermektedir.

Tutkun ve diğeri (2012) Samsunspor taraftarlarının sosyo-ekonomik özelliklerinin değerlendirilmesi ve şiddete eğilimlerinin tespiti üzerine yapılan araştırmasında, araştırmaya katılan taraftarların büyük bir bölümünün maçlara gelmedeki temel amaçlarının takımlarını desteklemek olduğunu, taraftarların %43,3'ünün fanatik, %40,5'inin ılımlı ve %14,6'sının ise saldırgan olarak tanımladıklarını tespit etmiştir. Çalışmamızda da Basketbol taraftarlarının %46,4'nın fanatik olduğu, %59,7'sinin biraz fanatik olduklarını ifade etmişlerdir. Futbol taraftarlarının ise %53,6'sının fanatik olduğunu ve %40,3'nün biraz fanatik olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Katılımcıların %28,0'i bayan sporcuların/seyircilerin olduğu yerlerde küfür ve şiddetin daha az olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmalar bizim çalışmamızı desteklemektedir. Yıldız ve ark. (2007) tarafından yapılan araştırmada, Karamanspor seyircisini şiddet ve şiddete yönelten sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin incelemişler. Araştırmaya 2003-2004 futbol sezonunda 2.Lig B Kategorisi C Grubunda Karaman Kemal Kaynaş Stadyumunda oynanan Karamanspor-Aksarayspor müsabakasına gelen toplam 429 Karamanspor taraftarı dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda taraftarların takımın aldığı mağlubiyetten büyük ölçüde etkilenmedikleri, hakem hatalarına karşı kararları saygıyla karşıladıkları, takımın mağlubiyetinden sonra çevrelerine zarar vermedikleri, müsabaka izlemeye takımlarını desteklemek için gittikleri belirlenmiştir. Taraftarlar arasındaki şiddet olaylarının temel nedeninin eğitimsizlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bizim yaptığımız çalışmada kulüplerin %36,3'ü taraftarlarını eğitime gibi bir sorumluluk hissetmedikleri sonucuna ulaşıldı. Bu yaptığımız çalışmanın sonucunu desteklemektedir. Özmaden (2005) tarafından yapılan başka bir araştırmada futbol seyircilerine göre rakip takım seyirci davranışlarının seyirci saldırganlığı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmaya 2001-2002 futbol sezonunda süper ligde oynanan toplam 8 maçı izlemeye gelen 2380 seyirci katılmıştır. Araştırmanın sonunda ev sahibi takım taraftarlarının şiddet eğilimleri üzerinde rakip takım taraftarlarının sergiledikleri davranışların önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Çağlayan ve ark. (2005) tarafından futbol taraftarları üzerinde yapılan diğeri bir çalışmada, futbol taraftarlarının şiddet eğilimlerini incelemişler. Araştırmaya 2002-2003 futbol sezonunda Konyaspor ile Akçaabatsebatspor futbol takımları arasındaki müsabakayı izlemeye gelen 524 futbol taraftarı katılmıştır. Araştırma sonucunda taraftarların %59,7'sinin takımları aleyhine verilen kararları saygıyla karşıladıkları, buna karşılık taraftarların %23,7'sinin yanlış hakem kararlarına küfrederek tepki gösterdikleri, futbol taraftarlarını şiddete yönelten unsurların

başında %28,6 ile takımın ligdeki konumuna göre beklentilerin gerçekleşme durumu ve %26,9 ile taraftarların eğitimsizliğinin geldiğini, taraftarların maçlarda şiddete yönelmelerinde en önemli kışkırtıcı faktörün %38,9 ile rakip oyuncuların tavırları olduğu, bunu sırasıyla medya (%29) ve geçmiş maçlardaki olayların (%19,7) takip ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan çalışmalar bizim çalışmamızın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Yıldırım (2017) tarafından yapılan Eskişehir Amatör futbol Ligi müsabakalarını izlemeye gelen futbol seyircilerinin saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi çalışmasında, seyircilerin futbol müsabakalarına çoğunlukla takımını izleyip destek vermek için gittiklerini, seyircilerin saldırganlık davranışına ilişkin tahrik eden unsurların başında takımın kötü oynaması, rakip seyirci ve hakem davranışları olduğu, medyada sunulan programlardaki eleştirilerin seyirciler üzerinde saldırganlık olaylarının artmasını sağladığı, seyircilerin büyük çoğunluğunun sporda saldırganlık ve şiddet olaylarını önlemeye yönelik yürürlükteki bulunan yasaları bilmediği, spor medyasının sporda saldırganlık ve şiddeti önlemeye yönelik yasalarla ilgili haberlere yer vermediği, ayrıca saldırganlık olaylarına katılan seyircilerin spor müsabakalarında daha çok küfür ve sözlü saldırı olaylarına ve saha içine yabancı madde atma olaylarına katılmakta oldukları sonuçlara ulaşmıştır. Literatürdeki yapılan çalışmaların sonuçlarıyla, bizim yaptığımız çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Spor dalı değişkenine göre ele alındığı zaman hem futbol hem de basketbol sporu ile ilgilenen bireylerin sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara ilişkin görüşlerinin büyük oranda benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Sonuç olarak; futbol ve basketbol taraftarlarına göre sporda şiddete en fazla neden olan faktörler hakemlerin hatalı kararları, şike iddiaları, kışkırtıcı anonslar ve sloganlar, TV ve gazetelerdeki gerilimi yükseltici haberler, hukuki düzenlemelerdeki eksiklikler, güvenlik önlemlerindeki eksikliklerin olduğunu söyleyebiliriz.

ÖNERİLER

1. Araştırma sonucuna göre bayanların şiddet ve çirkin tezahüratı azaltmada etkili oldukları görülmüştür. Bu nedenle bayanların maçları izlemeye gitmeleri teşvik edilmelidir.
2. Gerek kulüp yöneticileri olsun ve gerekse antrenörlerin, sporcuların sportif centilmenlik çerçevesinde örnek davranmaları ve komuoyunu, taraftarları tahrik edici olumsuz davranışlardan kaçınmalıdırlar.
3. Sporda şiddet yasası tam olarak uygulamaya sokulmalı, bu konuda yetkili organların ve uygulayıcıların kararlılıkla mücadele etmelidirler.

4. Araştırmada taraftarların saldırganlık ve şiddet eğilimlerine neden olan kulüp yöneticileri, takım sporcuları, medya, hakem değişkenlerinde etkileri araştırılarak gerekli çalışmalar yapılabilir.
5. Araştırmada kullanılan “Sporda şiddet ve çirkin tezahüratın nedenleri ve yarattığı sonuçlar ölçeği” farklı takım taraftarları üzerinde uygulanıp karşılaştırma yapılabilir.
6. Yazılı ve görsel medyanın haber ve programları taraftarları tahrik ve teşvik edici olmamasına özen göstermeleri ve eğitici rol üstlenmeleri önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ayan, S. (2006). şiddet ve fanatizm. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7(2), 191-209.
- Bahadır, Z. (2006). *Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi (Konyaspor Örneği)*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Niğde Üniversitesi.
- Bilir, P., ve Sangün, L. (2014). Adana Demirspor ve Adanaspor futbol taraftarlarının şiddet eğilimleri, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 56-65.
- Çağlayan, H.S., Çetin, M.Ç., ve şirin, E.F. (2005). Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimindeki rolü (Konyaspor örneği), *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 7(2), 15-26.
- Çetin, E. (2015). Çocuk ve gençlerin televizyonda maç izleme alışkanlıklarının spordaki şiddet eylemlerine etkileri, *International Journal of Science Culture and Sport, Special Issue*, 3, 828-844.
- Demirel, G. (2013). *Emniyet mensuplarına göre futbol seyircisini saldırganlık ve şiddete yönlendiren futbol etkenlerinin araştırılması*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Dervent, F., (2007). *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara.
- Dever, A. (2010). *Spor Sosyolojisi*. İstanbul: Başlık Yayınları.
- Hasta, D., ve Güler, M.E. (2013). Saldırganlık: Kişilerarası ilişki tarzları ve empati açasından bir inceleme, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 64-104.
- Gökulu, G. (2008). Futbol haberlerinin sunumunda şiddet, fanatizm ve milliyetçilik, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(3), 147-164.
- Kuru, E., ve Var, L. (2009). Futbol seyircilerinin spor alanlarındaki saldırganlık davranışları hakkında betimsel bir çalışma (Kırşehir ili örneği), *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 141-153.
- Özcan, S. (2011). *Temel tenis teknik öğretiminde iki farklı antrenman metodunun teknik biyomotorik ve fizyolojik özellikler üzerine etkisinin araştırılması*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özmaden, M. (2005). Futbol seyircilerine göre rakip seyirci davranışlarının saldırganlığa etkileri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 663-674.
- Reyhan, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması (siirt üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu örneği), *Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 12-21.

- Şahan, M.** (2007). *Lise Öğrencilerinde Saldırganlığı Yordayan Bazı Değişkenlerin İncelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Gazi üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü, Ankara.
- Tanrıverdi, H.** (2012). Spor ahlakı ve şiddet, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093.
- Tutkun, E., Taşmektepligil, M. Y., Canbaz, S., Acar, H., ve Çon, M.** (2012). Samsunspor taraftarlarının sosyo – ekonomik özellikleri ve şiddete eğilimleri, *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(1), 56-63.
- Türkmen, M., Yıldız, K., ve Zekioglu, A.** (2013). Sosyolojik açıdan sporda şiddet ve çirkin tezahüratın nedenlerinin araştırılması: Manisaspör taraftarları örneği. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 8(2), 15-34.
- Van Der Meij, L., Klauke, F., Moore, H. L., Ludwig, Y. S., Almela, M., & Van Lange, P. A.** (2015). Football fan aggression: the importance of low Basal cortisol and a fair referee. *PloS One*, 10(4), DOI: 10.1371/journal.pone.0120103
- Yıldırım, M.** (2017). Futbol seyircilerinin saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 1046-1057.
- Yıldız, M., Fişekçioğlu, İ.B., Çağlayan, H.S., Tekin, M., Şirin, E.F., ve Akyüz, M.** (2007). Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik yapısının şiddete etkisi (Karamanspor örneği), *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 145-158.